

Dierenarts Nienke Bijvoets en Mona de Keizer hebben beiden een eigen praktijk als gedragstherapeut voor katten. Ze zijn aangesloten bij diergedragsspecialist Tinley en schrijven artikelen over kattengedrag op basis van wetenschappelijke inzichten.

Poes was hier...

Over markeergedrag bij katten

Katten zijn territoriale dieren die zich sterk hechten aan hun omgeving. Het markeren van het territorium maakt deel uit van het natuurlijke gedrag van een kat. Hoewel het om natuurlijk gedrag gaat, kan dit voor jou als eigenaar wel degelijk een probleem vormen. Bijvoorbeeld wanneer de kat aan de meubels krabt of zelfs sproeit in huis. Dit artikel gaat nader in op markeergedrag door katten in het algemeen en het sproeien van urine in het bijzonder.

Een veelvuldig gebruikte sproeiplek op een strategische locatie.

Een kat ruikt aan een verse sproeiplek ...

... en begint te flemen.

Katten hebben zowel een leefgebied als een territorium. Het leefgebied gebruiken ze voor activiteiten als jagen en exploreren. Het leefgebied van een poes omvat voldoende voedsel en schuilplaatsen voor de poes zelf en eventueel de kittens die van haar afhankelijk zijn. De omvang van het leefgebied van een kater wordt bepaald door de beschikbaarheid van vruchtbare poezen en de mate van competitie tussen katers. Het leefgebied van katers is gemiddeld drieënhalve keer zo groot als dat van poezen. In huis blijken volwassen katers ook meer kamers te gebruiken (gemiddeld 5,4) dan poezen (gemiddeld 3,9).

Het territorium is het gebied dat actief verdedigd wordt tegen vreemden. Over het algemeen is een territorium kleiner dan een leefgebied, maar in het geval van de huiskat kan het leefgebied net zo groot zijn als het territorium. Katers zijn in het algemeen territorialer dan poezen en vormen grotere en meer rigide territoria. Hoewel poezen vaak een kleiner territorium hebben, kunnen ze dit soms wel heftiger verdedigen. Territoria worden regelmatig gepatrouilleerd en gemarkeerd.

Natuurlijk gedrag

Het markeren van de omgeving is natuurlijk gedrag van de kat. De kat is een van oorsprong solitair levend dier. Door de omgeving te markeren kan een kat geur- en visuele signalen achterlaten die langere tijd waarneembaar blijven. Door deze signalen kan informatie overgedragen worden over individuen, hun geslacht en voortplantingsstatus en de tijd die op een bepaalde locatie wordt doorgebracht, zonder dat er sprake hoeft te zijn van een directe dreiging. Hierdoor kunnen individuele katten directe confrontaties vermijden, elkaar aan hun geur herkennen en kunnen poes en kater onderling contact reguleren in het kader van de voortplanting. Markeergedrag vindt meestal plaats op strategische locaties, zoals aan de rand van een territorium, bij doorgangen en langs looproutes. Dit is ook een van de redenen waarom de bank die centraal in de woonkamer staat regelmatig doelwit kan zijn van markeergedrag in de vorm van krabben met de voorpootjes.

Vormen van markeren

Katten kunnen markeren met behulp van huidklieren, met de nagels van de voorpootjes, met urine en mogelijk ook met ontlasting. Dit laatste zien we echter niet zo vaak bij huiskatten.

Katten hebben klieren bij de mondhoeken, onder de kin, bij de oorkanalen en aan de staartbasis. Bij het zogenaamde kopjes geven wrijven ze met deze lichaamsdelen langs een voorwerp, mens of andere kat. Omdat het materiaal uit de klieren wat vettig is, kan bij regelmatig gemarkeerde locaties op kattenhoogte een donkere plek zichtbaar zijn. In het materiaal dat de kat afscheidt, zitten de zogenaamde feromonen; diersoortspecifieke stoffen waarmee soortgenoten onderling communiceren.

Ook bij de voetzooltjes bevinden zich klieren. Wanneer een kat aan een voorwerp krabt, is dit niet alleen bedoeld om de nagels te verzorgen en de spieren te rekken, maar zet de kat ook wat feromonen af. Daarnaast laat hij een zichtbaar signaal achter in de vorm van krabsporen.

Markeren met urine, het zogenaamde sproeien, zien we het meest bij ongecastreerde katers, maar ook ongecastreerde (krolse) poezen en gecasteerde katten (katers én poezen) kunnen sproeien. Ook de urine bevat feromonen.

Feromonen en flemen

Katten nemen (net als andere diersoorten) feromonen waar via het orgaan van Jacobson door middel van flemen. Tijdens het flemen staat het bekje wat open en tilt de kat de bovenlip iets op. Feromonen worden daarbij opgesnoven en naar het orgaan van Jacobson geleid. Dit orgaan is bereikbaar via twee gaatjes achter de voortanden van de kat. De kat gebruikt het om de feromonen als het ware te 'proeven'. Flemen zien we in verschillende situaties gebeuren. Zo kan het zien of ruiken van een gemarkeerd voorwerp een prikkel zijn om te gaan flemen.

De klieren op de kat scheiden meerdere soorten feromonen uit die onder andere een rol spelen bij seksueel gedrag (kater geeft kopjes in aanwezigheid van een krolse poes), territoriaal gedrag (door tegen voorwerpen in zijn territorium aan te wrijven brengt de kat zijn eigen

Een kat besproeit een in zijn territorium geparkeerde auto.

geur aan, wat zorgt voor een gevoel van veiligheid) en vriendschappelijk gedrag tussen katten. De feromonen uit de voetzoolklieren dienen vooral om het territorium af te bakenen. Als een kat erg angstig of gespannen is, bijvoorbeeld op tafel bij de dierenarts, kan hij ook alarmferomonen afscheiden door de klieren van zijn voetzooltjes. De feromonen in urine zijn vooral bedoeld om het

Markeren gebeurt op strategische locaties zoals bijvoorbeeld de voordeurmat.

territorium te markeren. Wel bevat de urine van de poes informatie over haar voortplantingsstatus.

Onzindelijkheid of markeergedrag?

We spreken van onzindelijkheid wanneer de kat zijn behoefte doet op een andere locatie dan de kattenbak. Daarnaast kan er dus ook sprake zijn van markeergedrag met urine in de vorm van sproeien. Hierbij is sprake van een opzettelijke geurmarkering, waarbij een kat staand en met trillende staart recht naar achteren tegen een verticaal object een meestal kleine hoeveelheid urine sproeit. Dit gebeurt bijvoorbeeld vaak aan de rand van het territorium. Soms zien we ook dat een kat hurkend, in plashouding, markeert. Dit maakt het moeilijker om uitscheidings- en markeergedrag van elkaar te onderscheiden. Meestal maakt de kat na markeren met urine geen krabbewegingen (om de urine te begraven). Dit is wel het geval bij uitscheidingsgedrag. Het is belangrijk om te weten of de kat onzindelijk is, markeergedrag vertoont, of beiden. De motivatie voor en oorzaken van onzindelijkheid en markeergedrag zijn verschillend en moeten op een andere manier behandeld worden.

Oorzaken van sproeien

Sproeien is een regelmatig voorkomend gedragsprobleem. Aan sproeien kunnen territoriale, hormonale en spanningsgerelateerde motieven ten grondslag liggen. Seksuele hormonen kunnen dit gedrag beïnvloeden. Sproeien komt het meest voor bij ongecastreerde katten. Toch blijft tien procent van de katers en vijf procent van de poezen ook na castratie in meer of mindere mate

Omringd door zijn geur voelt een kat zich veilig.

sproeien. Ook door de aanwezigheid van een intacte poes in de directe omgeving kan sproeien toenemen, bij zowel ongecastreerde als gecastreerde katers.

Verder kan het aantal katten die samen in één huis leven, invloed hebben op dit gedrag. Hoe hoger de kattendichtheid in huis is, hoe groter de kans op sproeien. Het gedrag komt voor bij 25 procent van de katten die alleen gehouden worden, tot 100 procent in huishoudens met tien of meer katten.

Als een kat gespannen is, zien we vaak dat het sproei-gedrag toeneemt. Sommige katten lijken in vergelijking met andere katten eerder van slag te raken door veranderingen in de omgeving, waardoor het vermoeden bestaat dat ook karakter invloed heeft op het vertonen van sproeien. Factoren die betrokken kunnen zijn bij het optreden van sproeien zijn onder andere interacties met buurkatten waarbij angst en agressie een rol spelen, sociale conflicten en agressieve contacten met andere (nieuwe) katten in huis, beperkte toegang tot de buitenomgeving, veranderingen in de omgeving zoals verhuizing, verbouwing, nieuwe meubilair of een andere routine van de eigenaar. Als je een kat straft voor het sproeien, kan dat juist zorgen voor een verergering van dat gedrag. Doordat de spanning toeneemt, kan het zelfs zorgen voor een verslechtering van de relatie tussen kat en eigenaar.

Is sproeien te behandelen?

In eerste instantie is het belangrijk om te achterhalen welke kat sproeit. Medische oorzaken die hierbij direct of indirect een rol kunnen spelen, dienen door de dierenarts te worden uitgesloten of behandeld. Daarna is het zaak te onderzoeken welke motivaties en prikkels een rol spelen bij het gedrag. Hierbij kan onder andere de sproeilocatie of het sproeipatroon een aanwijzing zijn. Het sproeien kan bijvoorbeeld vooral plaatsvinden bij

Vakantie

De reactie van een kat op veranderingen in de omgeving, zoals het tijdelijk onderbrengen in een pension, is afhankelijk van meerdere factoren zoals socialisatie, karakter en eerdere ervaringen. Zeker katten die gemakkelijk onder de indruk zijn van veranderingen, kun je tijdens de vakantie bij voorkeur thuis laten verzorgen. Een van de redenen hiervoor is dat dan in ieder geval geen sprake is van territoriumverlies.

Dit kan namelijk voor veel stress zorgen. Het verdient de voorkeur om een bekende verzorger langs te laten komen tijdens de vakantie. Vraag deze verzorger om zoveel mogelijk de routines aan te houden waar de kat aan gewend is.

deuren en ramen, op nieuwe voorwerpen, op eigendommen van de eigenaar of op meubilair dat regelmatig gebruikt wordt. Het is belangrijk het gedrag in een zo vroeg mogelijk stadium aan te pakken. De prognose voor het oplossen van dit gedragsprobleem is onder andere afhankelijk van de oorzaak en duur van het sproeien en het aantal sproeilocaties. Daarom is het verstandig om als je de kat in huis ziet sproeien of wanneer je sproeiplekken in huis vindt, niet eerst af te wachten, maar direct een kattengedragsdeskundige in te schakelen. Op die manier wordt de kans dat je het gedrag kunt verhelpen of verminderen, zo groot mogelijk.

Meer weten?

Neem voor meer informatie contact op met diergedragsspecialist Tinley, op www.tinley.nl, of telefonisch op 0900 - 2020653.

